

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland
postbus 90602
2509 LP Den Haag

Onderwerp
ontwikkeling Krimpenerwaard en de herijking EHS

Geacht college,

Zoals u bekend zal zijn wij als Strategiegroep Krimpenerwaard de afgelopen jaren intensief bezig geweest met de voorbereiding en uitvoering van de activiteiten die volgen uit de doelen die in 2005 zijn vastgelegd in het Veenweidepact Krimpenerwaard.

Deze doelen ('pijlers' in termen van het pact) zijn:

- De ontwikkeling van 2450 ha natuur in het kader van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS);
- De ontwikkeling van een duurzaam watersysteem en het tegengaan van de bodemdaling;
- Het versterken van de agrarische structuur;
- Het bevorderen van vernieuwend ondernemerschap;
- De ontwikkeling van een recreatief netwerk.

Deze vijf pijlers vormen een samenhangend geheel en wij houden daarom ook vast aan de integrale uitvoering ervan.

Voor wat betreft de eerste pijler heeft dat inmiddels geleid tot een met grote inspanning en zorgvuldigheid vastgelegde begrenzing van het natuurgebied. Deze begrenzing hanteren wij als uitgangspunt. De mogelijkheden om de bodemdaling te beperken hebben hierbij zwaar meegewogen. Dit laatste is door het Rijk ook erkend met de toekenning van middelen die voor de Nota Ruime beschikbaar zijn. Inmiddels zijn we aanzienlijk gevorderd in de uitvoering. Binnen de begrenzing is circa 1400 hectare grond verworven. We hebben hard gewerkt aan planvorming voor het inrichtingsplan en de juridische verankering in de vorm van bestemmingsplan en milieueffectrapportage. Verwerving tegen volledige schadeloosstellingen vindt sinds drie jaar plaats. Hierdoor zijn verwachtingen gewekt over de uitvoering en hebben agrarisch ondernemers beslissingen over hun toekomst gebaseerd op deze verwachtingen. Dit heeft onder andere geleid tot diverse boerderijverplaatsingen. Ook in versterking van de agrarische structuur (kavelruilen), het mogelijk maken van nieuwe vormen van ondernemerschap en de versterking van het recreatieve netwerk zijn flinke stappen gezet.

Het in november 2010 gebleken tekort op de uitvoering van het Integraal Inrichtingsplan en de door de staatssecretaris aangekondigde taakstelling via de herijking van de EHS zijn voor ons aanleiding geweest voor het initiatief om de inrichting van de Krimpenerwaard vorm te geven op een wijze die een oplossing biedt voor beide ontwikkelingen. Dit heeft geleid tot een inrichtingsmodel voor de Krimpenerwaard dat u als bod van de Strategiegroep in de bijlage bij deze brief aantreft. Wij vinden dat we hiermee recht doen aan de bovengenoemde pactdoelen en al verrichte inspanningen en investeringen.

Wij waarschuwen ervoor om bezuinigingen door te voeren op een wijze die geen recht doet aan de al gedane investeringen en die zelfs het risico in zich heeft deze investeringen teniet te doen. Het was al bijzonder ingewikkeld om het project financieel haalbaar te maken. De aangekondigde beleidswijziging door de staatssecretaris is daar nog eens bovenop gekomen.

Uitgangspunten voor de Strategiegroep Krimpenerwaard voor verdere uitvoering van het Veenweidepact zijn:

Aangepaste natuurdoelen

De Krimpenerwaard maakt onderdeel uit van de westelijke veenweiden. Een gebied met karakteristieke, cultuurhistorisch gegroeide vormen van natuur en landschap. Wij streven naar behoud en ontwikkeling van deze voor de Krimpenerwaard karakteristieke vorm van natuur met goede fysieke randvoorwaarden voor de daarbij behorende soorten van flora en fauna. Concreet gaat het daarbij om de ontwikkeling van weidevogelgebied, botanisch grasland en kleinschalig landschap met eendenkooien, moerasjes, ruigten en open water. In de bijlage bij deze brief is één en ander nader uitgewerkt.

Wij accepteren dat de Groene Ruggengraat is vervallen. In deze gebiedsdelen zien wij kans de natuurambities wel vorm te geven op een wijze die bij de Krimpenerwaard past. Het (inter-) nationale belang van de Krimpenerwaard als gebied waar weidevogels zich thuis voelen speelt hierin een belangrijke rol. Wij doen een beroep op uw college de ruimte te bieden om met dit uitgangspunt het Integraal Inrichtingsplan voor de Krimpenerwaard opnieuw op te bouwen en aan u ter vaststelling voor te leggen.

Wij doen een beroep op uw verantwoordelijkheid in deze om voor deze bij het gebied passende natuuropgave voldoende middelen ter beschikking te stellen cq. te houden. Uitgangspunt voor ons is dat de opbrengsten van de aanwezige ruilgronden in de Krimpenerwaard voor de ontwikkeling van het natuurgebied en de overige pactdoelen beschikbaar blijven.

Water- en bodemopgave

De noodzaak tot het realiseren van een duurzaam watersysteem waarmee de bodemdaling in de Krimpenerwaard zoveel als mogelijk wordt tegengegaan blijft naar onze mening onverkort aanwezig. Het tegengaan van de bodemdaling was ook een belangrijke motivatie om de begrenzing voor de natuurgebieden te situeren zoals deze is. Ook in de nieuwe context blijven deze ambities gehandhaafd. Dat betekent dat weliswaar de oorspronkelijk geplande moerasnatuur die hoort bij de Groene Ruggengraat komt te vervallen, maar er wel sprake zal zijn van peilopzet in delen van de Krimpenerwaard, met name in het meer zettinggevoelige noordelijk deel, en de ontwikkeling van gebruiks- en beheersvormen die zich daarmee verdragen.

Wij verzoeken uw college om de ambities op het vlak van waterbeheer en het tegengaan van de bodemdaling voor de Krimpenerwaard onverkort te onderschrijven en de budgettaire, beleidsmatige en instrumentele ruimte te bieden om de realisatie ervan ook mogelijk te maken.

Betrekken van agrariërs bij het natuurbeheer.

In de Krimpenerwaard is inmiddels circa 1400 hectare grond verworven voor de natuurontwikkeling. In de uitvoeringsstrategie behorend bij de planvorming is ervan uitgegaan dat een aanzienlijk deel van de natuurontwikkeling (ruim 650 hectare) zou plaatsvinden met inzet van particulier natuurbeheer. Wij hebben goed notie genomen van het standpunt van de regering dat het beheer van natuur vooral met de agrariërs in het gebied vorm moet worden gegeven en minder wordt ingezet op verwerving. Wij nemen hierin het initiatief om de mogelijkheden van diverse denkbare vormen van beheer te onderzoeken en zo mogelijk toe te passen. Daarbij wordt vooral gedacht aan flexibele vormen van beheer binnen de huidige begrenzing. Daarnaast willen wij de mogelijkheid open houden om het bezit in deelgebieden door middel van verwerving tegen volledige schadeloosstelling af te ronden om daarmee dat deelgebied in zijn geheel voor natuurontwikkeling en peilopzet beschikbaar te krijgen. In de Krimpenerwaard doet deze situatie zich als gevolg van het versnipperd grondbezit en de verkaveling volgens het slagenlandschap op veel plaatsen voor.

Door betrokkenen in het gebied wordt reeds actief nagedacht over nieuwe vormen van beheer zoals een zgn. natuurboerderij en een natuurcoöperatie en de bereidheid om hierin te investeren groeit. Het is van belang dat ook de overheid hier een stimulerende en faciliterende rol op zich neemt, zodat de Krimpenerwaard kan uitgroeien tot een proeftuin voor nieuwe vormen van natuurbeheer door agrariërs.

Wij hebben besloten hiervoor voorstellen te doen in het goede vertrouwen hiermee in het lijn van het nieuwe rijksbeleid te handelen.

Wij vragen uw college om met ons deze 'gereedchapskist' te vullen en daarnaast de optie voor verwerving open te houden.

Met verstand doorgaan met de uitvoering

Dit project is in tegenstelling tot vele andere al langere tijd in uitvoering: Sinds 2005 zijn, via deelrichtingsplannen (zgn. modules), diverse inrichtingsmaatregelen gerealiseerd, zoals enkele natuurgebieden, landschapselementen en recreatieve routes. Ook zijn al diverse watermaatregelen gerealiseerd. Dit proces van stapsgewijze realisatie willen wij voortzetten. Het voortvarend voortzetten van de inrichting is mede van belang omdat hiervoor aanvullend rijksbudget (Nota Ruimte) is toegekend. De beschikbaarheid van deze middelen is gelimiteerd tot

1 januari 2014. Het is dan ook van groot belang om werken die voor die datum uitgevoerd kunnen worden ook daadwerkelijk op te pakken.

Wij vragen u om op korte termijn beslissingen te nemen over de herijking en de gelden die er zijn beschikbaar te stellen.

Integrale opgave

Zoals in de inleiding van deze brief vermeld omvat de uitvoering van het Veenweidepact een integrale opgave, gebaseerd op overeengekomen ambities voor vijf pijlers van deze opgave. Wij benadrukken deze integraliteit nogmaals. Er is vooral ingegaan op de pijlers van de natuur- en de wateropgave, maar dat laat onverlet dat wij sterk hechten aan de integrale uitvoering en dus ook van de maatregelen die vallen onder de overige drie pijlers. In dat verband vragen wij in het bijzonder uw aandacht voor de in de Krimpenerwaard geplande fiets- en wandelpaden die met provinciale financiering moeten worden gerealiseerd.

Wij doen een beroep op uw college om het mogelijk te blijven maken deze integraliteit te handhaven.

Tenslotte

De ondertekenaars van het Veenweidepact Krimpenerwaard willen de Krimpenerwaard omvormen tot een gebied dat duurzaam en toekomstbestendig is ingericht voor zowel bewoners, ondernemers, als recreanten. Met karakteristieke veenweidennatuur, behoud van het cultuurlandschap, goed ontsloten voor recreanten en met optimale kansen voor (agrarisch) ondernemerschap.

Wij doen een klemmend beroep op uw college om het werk in de Krimpenerwaard niet 'half af' te laten en nu door te pakken met de uitvoering. Na veertig jaar historie van mislukte ruilverkaveling en landinrichting is met het Veenweidepact voor de eerste keer de herontwikkeling van de Krimpenerwaard daadwerkelijk in uitvoering gekomen. Dat mag niet stoppen. Wij hebben daarom het initiatief genomen en bieden u in de bijlage bij deze brief een voorstel aan waarmee de onderling samenhangende ambities in de Krimpenerwaard, ondanks wijzigende financiële kaders zo optimaal en volwaardig mogelijk gerealiseerd kunnen worden.

Het bod is onderschreven door de Pactpartners Krimpenerwaard, waarin de maatschappelijke organisaties zitting hebben die mede-ondertekenaar zijn van het Veenweidepact.

Datum
12 januari 2011

Geacht college, wij doen een dringend beroep op u om de verantwoordelijkheid die u als mede-ondertekenaar van het Veenweidepact Krimpenerwaard bent aangegaan, gestand te doen. Met deze brief hebben wij toegelicht hoe wij de ontwikkeling van de Krimpenerwaard ingevuld willen zien in het licht van datzelfde pact.

de Strategiegroep Veenweidepact Krimpenerwaard,

J.L. Evertse, voorzitter

J.H. Oosters, dijkgraaf van het Hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard

J. Vente, wethouder van Bergambacht

D.C. Roelse, wethouder van Nederlek

T.C. Segers, wethouder van Ouderkerk

P. Mattheij, wethouder van Schoonhoven

B. Crouwers, wethouder van Vlist

H. v.d. Smit, adviseur, voorzitter van de adviesgroep Uitvoering Veenweidepact Krimpenerwaard

Herijkt integraal inrichtingsplan Krimpenerwaard

1. Aanleiding

In het regeerakkoord is vastgelegd om de natuurgebieden in Nederland te herijken en de robuuste verbindingen te schrappen.

De Strategiegroep Krimpenerwaard heeft de handschoen opgepakt en heeft de gevolgen van de herijking vertaald naar de uitgangspunten van het Veenweidepact Krimpenerwaard zoals verwoord in de brief.

Met het schrappen van de Groene Ruggengraat, in ieder geval voor de korte termijn, zijn ook de doelsoorten waarvoor de Groene Ruggengraat nodig geacht is, losgelaten. Dit betekent dat voor de natuurgebieden in de Krimpenerwaard een herijkte set met doelsoorten en bijbehorende natuurtypen noodzakelijk wordt.

Uitgangspunt hierbij is dat de karakteristieke natuur in de Krimpenerwaard centraal blijft staan. Verdere uitgangspunten, zoals verwoord in de brief, zijn de 5 pijlers van het Veenweidepact Krimpenerwaard.

Op basis van deze uitgangspunten is onderstaand de herijking voor het integraal inrichtingsplan Krimpenerwaard uitgewerkt.

2. Samenhang en benutten van mogelijkheden

De integrale realisatie van de 5 doelen (pijlers) van het Veenweidepact Krimpenerwaard vormt het uitgangspunt. Voor de natuur betekent dit het realiseren van 2.450 ha natuur in samenhang met de ontwikkeling van een duurzaam watersysteem, het tegengaan van de bodemdaling en goed beheer ervan door een combinatie van beheer door agrariërs en ZHL.

De volgende zaken zijn hierbij van belang:

Van oudsher komt in de Krimpenerwaard de natuur voor die aansluit bij de cultuurhistorie en het agrarische gebruik zoals dat tot minstens een halve eeuw geleden werd uitgeoefend. Die natuur is hier langer dan in andere veenweidegebieden in Zuid-Holland in stand gebleven en nog steeds komen er belangrijke waarden voor. De achteruitgang van de natuurwaarden hier is wel een belangrijke aanleiding om veel natuur te begrenzen.

De streek biedt als geen ander in Zuid-Holland de mogelijkheid voor behoud en ontwikkeling van nog vitale weidevogelkernen. Op de gruttokaart van Nederland blijkt het grote belang van de Krimpenerwaard. Inmiddels is in het gebied Berkenwoude gedemonstreerd dat de weidevogelstand spectaculair kan toenemen in het ingerichte gebied.

Vanuit historische beschrijvingen weten we hoe kruidenrijk de Krimpenerwaard van vroeger uit was. Het natte veengebied met rivierinvloed is hiervoor verantwoordelijk. Door de uitvoering van plagprojecten is gedemonstreerd dat deze botanische rijkdom opnieuw kan worden ontwikkeld. In één van de meest waterrijke polders zijn de watervegetaties en -dieren bijzonder en is behoud en ontwikkeling hier kansrijk.

Veel aanwezige karakteristieke, cultuurhistorische elementen als boezemlanden, plasjes en wielen, moerasjes, eendenkooien, pestbosjes zijn het behouden en verbinden waard. Juist hier komen veel bijzondere diersoorten voor. De samenhang tussen deze gebieden is wel achteruit gegaan.

Het karakteristieke polderlandschap waarin veel sloten met hoge waterpeilen voorkomen is nergens in Zuid-Holland nog op deze schaal aanwezig.

Langs de Lek zorgt de rivierkwel voor bijzondere ontwikkelingen.

Het realiseren van een robuuste ecologische structuur binnen de Krimpenerwaard betekent een samenhangend systeem met grote peilvakken. Hierdoor kan ook bodemdaling worden beperkt. Het zoveel mogelijk verbinden van natuurgebieden is zinvol voor vrijwel alle doelsoorten. In een samenhangend robuust watersysteem zal de waterkwaliteit sterk kunnen verbeteren.

3. Karakteristieke Krimpenerwaard natuur

Drie natuurtypen zijn in hun samenhang karakteristiek voor de Krimpenerwaard:

1. Weidevogelgebied
2. Botanisch grasland
3. Kleinschalig landschap met eendenkooien, moerasjes, ruigten en open water

De weidevogels zijn hierbij zeer belangrijk. Van oudsher komen in de Krimpenerwaard veel weidevogels voor. Zoals in heel Nederland, neemt de weidevogelstand ook hier af. In de ingerichte

gebieden die het ZHL nu beheerd, is echter gedemonstreerd dat deze afname kan worden gestopt en dat een rijke weidevogelstand terug kan komen. Deze graslanden spelen ook voor wintervogels als de smient en de kleine zwaan een belangrijke rol.

Botanische graslanden zullen in verschillende vormen voor gaan komen. Zo zijn er de bloemrijke hooilanden waar ook weidevogels in kunnen broeden. Daarnaast zullen ook meer voedselarme vochtige graslanden worden gerealiseerd, met dotterbloemen en orchideeën.

Verspreid door de Krimpenerwaard komen in leefgebieden voor met allerlei bijzondere soorten. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om sloten en plasjes, met krabbescheer en de libel, de groene glazenmaker, die op deze plant haar eieren afzet. In deze wateren komen ook vissoorten voor als het vetje en de bittervoorn. In de natte graslanden met poelen kwam tot voor kort de kamsalamander voor. Deze soort willen we graag weer een plek in de Krimpenerwaard geven. De ringslang en ook sinds kort de bever maken gebruik van dit landschap. In de verspreid liggende moerasrijke blokboezems, moerasjes en ruigten komen soorten voor als de waterspitsmuis, maar ook moerasvogels zoals de rietzanger. Door meer samenhang en verbinding te creëren tussen deze gebieden kunnen verdwenen soorten hopelijk terugkomen.

Deze natuurdoelen zijn voor een groot deel geschikt om boeren bij het beheer in te schakelen. Met name geldt dit voor weidevogelgraslanden en een groot deel van de botanische graslanden.

Ten opzichte van de oorspronkelijke ambitie in het Veenweidepact is er het volgende verschil: Met name voor soorten die afhankelijk zijn van grotere moerassen en veel open water zullen geen geschikte leefgebieden worden gerealiseerd. Dan moet gedacht worden aan moerasvogels als roerdomp en grote karekiet en een vissoort als de meerval. Ook wordt minder geïnvesteerd in het verbinden van de natuurgebieden voor de verschillende dier- en plantensoorten. Vooral bij grotere wegen en dijken blijven knelpunten bestaan.

4. Natuurtypen, natuurbeheertypen en doelsoorten

Als uitwerking van de drie natuurtypen moeten natuurbeheertypen en doelsoorten worden omschreven. Als aanzet hiervoor dient de volgende beschrijving:

Het Weidevogelgebied: De gruttogroep, zomertalinggroep en de veldleeuwerikgroep zijn aanduidingen van de weidevogels die voor gaan komen.

Het Botanische grasland: Dit bestaat uit diverse typen. Bloemrijk grasland komt veel voor (kamgrasweide en glanshaverhooiland), maar ook dotterbloemhooiland en kleine zeggenschraalland. Met name voor het laatste type is plaggen een maatregel die noodzakelijk is. Doelsoorten zijn naast meer algemene soorten als echte koekoeksbloem en dotter ook bijzondere planten als o.a. klokjesgentiaan, brede orchis en harlekijn en de vlindersoorten zilveren maan en aardbeivlinder.

Het kleinschalige landschap met de vele natuurelementen: Het gaat hier om het optimaliseren en verbinden van deze elementen in het huidige landschap, als voorbeeld kan Berkenwoude dienen. Het gaat om elementen als eendenkooibosjes, moerasjes, ruigten, blokboezems, petgaten (Spaanse Zee), sloten, poelen.

Doelsoorten zijn o.a. ringslang, bittervoorn, kamsalamander, groen glazenmaker, krabbescheer, bever, waterspitsmuis, rietzanger.

Daarnaast blijft de categorie Kruidenrijk grasland bestaan in de overgang naar de omgeving. Dit is vooral van belang voor de robuustheid van het watersysteem en het tegengaan van bodemdaling. De natuurambities zijn hier minder hoog.

5. Uitwerking model naar hectares

Uitgaande van bovenstaande kan een onderverdeling naar hectares in het gebied gemaakt worden. Om een lang proces te voorkomen, kan gebruik gemaakt worden van de gegevens en begrotingen van het geoptimaliseerde integraal inrichtingsplan en een eerste verkenning van een mogelijke 'Grutto en Dotter' variant. Zodoende kan in een relatief snelle slag binnen het beschikbaar budget en uitgaande van de herijkte doelsoorten en bijbehorende natuurtypen een herijkt integraal plan voor de natuurgebieden en peilgebieden in de Krimpenerwaard uitgewerkt worden.

Belangrijk is om eerst aan te geven dat we hier van oudsher al te maken hebben met een verweving van natuur in het landschap. Weidevogelgebieden zijn afgewisseld met botanische graslanden, eendenkooien en moerasjes. Die verweving is ecologisch ook van belang en zorgt voor samenhang en

verbinding. Zo blijft ook flexibiliteit mogelijk. Die flexibiliteit kan worden gebruikt om in te spelen op de mogelijkheden bij potentiële beheerders en kan maatwerk mogelijk maken.

Wel is op hoofdlijnen aan te duiden waar dit nieuwe integrale inrichtingsplan op inzet:

1. Het natuurype weidevogelgebied wordt het grootst qua oppervlakte. Hier wordt een mozaïekbeheer gevoerd. Het meest komen verschillende typen bloemrijke graslanden voor. Dit zijn afwisselend hooilanden en beweidde graslanden. Op beperkte schaal komen in dit weidevogelgebied nattere gebieden voor. Deze gebieden dienen voor het lokken van weidevogels in het voorjaar, als slaapplaats en als opvetgebied na de trektijd. Ook komt op beperkte schaal nat schraalgrasland voor, waar met name jonge weidevogels gebruik van kunnen maken. Daarnaast is dit ook broedgebied voor bijzondere weidevogels als de watersnip.

2. Botanisch grasland: botanisch grasland komt, verweven met de weidevogelgebieden, voor. Verder wordt ingezet op een botanische dooradering van het hele natuurgebied. Afwisselende typen grasland komen in die dooradering voor. Dit dient verschillende doelen. Allereerst wordt hiermee de verbinding voor karakteristieke doelsoorten van droge en natte graslanden mogelijk gemaakt, zoals een kamsalamander, aardbeivlinder enzovoort. Door de te plaggen en niet te plaggen graslanden op deze wijze te spreiden door de Krimpenerwaard wordt het beheer door particulieren waarschijnlijk makkelijker te realiseren, omdat een klein deel nat grasland van een grotere eenheid beter is in te passen. Ook kan hier maatwerk voor beheer geleverd worden doordat verschillende typen grasland mogelijk zijn. Daarnaast zal in verschillende delen van de Krimpenerwaard een grondbehoefte bestaan (met name door de Stichting Bodembeheer Krimpenerwaard). Doordat het gehele gebied wordt dooraderd, kan de grond vlakbij worden ontgraven.

3. Kleinschalig landschap met eendenkooien, moerasjes, ruigten en open water:

De dooradering met botanisch grasland wordt ook in het kleinschalig landschap doorgezet.

Verder biedt het systeem van hoofdwatertangen in het natuurgebied goede mogelijkheden:

Aan deze hoofdwatertangen worden waar mogelijk natuurvriendelijke oevers gerealiseerd. Zo kunnen eendenkooien, kleine moerassen en plassen ecologisch met elkaar worden verbonden. Vissen, amfibieën en soorten als waterspitsmuis zullen hier sterk van profiteren. Waar mogelijk worden kleine moerasjes, pestbosjes en poelen aangelegd, passend in het landschap. Uitgangspunt is dat open gebieden open blijven en dat kleinschalige samenhang van deze elementen wordt versterkt.

Samenvattend zou een globale verdeling van de drie natuuryten er als volgt uit kunnen zien:

1/2 weidevogelgebied, 1/3 botanisch grasland en 1/6 kleinschalige natuur.

Waarbij zowel binnen de weidevogelgebieden als de kleinschalige natuur stukken en stukjes moeras voorkomen en de bovenstaande dooradering en aansluiting hoofdwatertangen wordt toegepast.

Flexibiliteit en maatwerk ten behoeve van beheer, bodemgesteldheid, grondbehoefte (SBK), etc. zal in de praktijk nodig zijn en nader uitgewerkt worden.

6. Verdere uitwerking herijkt integraal inrichtingsplan

Op basis van bovenstaande en de 5 doelen van het Veenweidepact Krimpenerwaard kan een herijkt integraal inrichtingsplan worden opgesteld wat binnen de beschikbare budgetten uitgevoerd kan worden.